

BANKALARDA YURT DIŞI KREDİ KARTI KULLANIM İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Ünal GÜLHAN^(*)
Abdulkadir KAYA^(**)

Özet: Günümüzde insanların mal ve hizmet satın almalarını karşılayabilecek nakit dışında alternatif ödeme vasıtalarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçlara cevap verebilecek yeni ve çağdaş bir ödeme sistemi olan kredi kartı sistemi doğmuştur. Kredi kartı kullanımının artması bankacılık işlemlerinin çeşitlenmesine neden olmuştur. Bu durum bu işlemlerin muhasebeleştirilmesi gereğini ortaya koymuştur. Bu çalışmadaki amacımız kredi kartı ile yurt dışında yapılan harcamaların bankalar tarafından nasıl muhasebeleştirileceği konusunda fikir vermektir.

Anahtar Kelimeler: Yurtdışı Kredi Kartı İşlemleri, Kredi Kartı İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Abstract: Nowadays there is a need of alternative payment tools except for money. In replying of this need credit card system was developed. Increasing of using credit card causes variety of banking transaction. In this situation there is a need of accounting of these transactions. In this study, it is aimed to suggest opinions about accounting of expenses in foreign countries via credit cards.

Key Words: Foreign Credit Card Transactions, Accounting of Credit Card Transactions

I. Giriş

Günümüzde teknolojinin, özellikle internet teknolojisinde yaşanan ilerlemeye paralel olarak insanların ihtiyaçları değişim göstermektedir. Reklamcılık sektörü de bu değişimin doğrultusunda sürekli olarak kendini yenilemekte ve insanların daha önce ihtiyaç duymadıkları mal hizmetlerine olan talebi ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. İnternet ortamından yapılan e-ticaret her geçen gün ivme kazanmakta; insanlar buldukları yerden yurt dışından herhangi bir ürünü istediği zaman satın alabilme imkânına kavuşmuşlardır. Ayrıca yurt dışı seyahatlerin ucuzlaması ile birlikte yurt dışına seyahat eden insan sayısında ciddi artışlar gözlenmiştir.

Bu gelişmelere paralel olarak yapılan mal ve hizmet satın almalarını karşılayabilecek nakit dışında alternatif ödeme vasıtalarına (çek, senet gibi) ihtiyaç duyulmuştur. Ancak karşılıksız çıkan çekler ve provizyonlarda yaşanan zorluklar gibi nedenlerle dünyada yeni ve çağdaş bir ödeme sistemi olan ve “plastik para” olarak adlandırılan kredi kartı sistemi doğmuştur. Kredi kartı kısaca; kredi kartını veren banka veya kuruluşun açtığı krediye istinaden kart sahibinin gereksinim duyduğu mal veya hizmeti o anda bir ödeme yapmadan satın almasına ve bedelini daha sonra herhangi ek bir mali külfet yüklenmeksizin ödeme yapmasına imkan veren bir ödeme aracıdır. Kredi

^(*) Yrd.Doç.Dr. Sinop Üniversitesi Boyabat İİBF İşletme Bölümü

^(**) Okt. Atatürk Üniversitesi Pasinler MYO

kartları, toplumun hemen her kesiminde, öğrencisinden emeklisine, fakirinden zenginine, her cins ve yaştan insan tarafından kullanılmaktadır. (Evans, 2004: 61). İnsanların yanında para taşımadan ortaya çıkabilecek rutin ve ekstra harcamalarını karşılayabilecek bir ödeme vasıtası olan kredi kartı kullanımı hem dünyada hem Türkiye’de ciddi oranlarda artış göstermektedir. Özellikle ülkemiz Avrupa’da bu alanda en büyük pazarlardan biri haline gelmiştir. Ayrıca bankaların bu işlemlerden faiz ve komisyon tahsil etmeleri ve bu alandaki gelirlerin bankalar nezdinde sürekli artış göstermesi bu artışın önemli nedenlerinden biri olarak görülebilir. Ülkemizde 2009 Haziran sonu itibarıyla, kredi kartı sayısı 44 milyon 24 bin 68 adet, banka kartı sayısı 61 milyon 169 bin 356 adet, otomatik vezne makinesi (ATM) sayısı 22 bin 714 adet, satış noktası terminali (POS) sayısı 1 milyon 707 bin 974 adet olarak gerçekleşmiştir. Sadece 2009 yılının ilk 6 aylık döneminde, yerli ve yabancı kredi kartlarıyla yurt içinde yapılan işlemlerin cirosu 98 milyar lira olarak gerçekleşmiştir. (http://www.haberkonya.com/haber/3412/Iste_Turkiyede_kredi_karti_kullanim_orani.html 17.09.2009)

Kredi kartı kullanımının artması bankacılık işlemlerinin çeşitlenmesinde ve bu işlemlerin kayıt altına alınmasında yeni yaklaşımlar ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmadaki amacımız, yurt dışında banka müşterileri tarafından kullanılan kredi kartı harcamalarının ve yabancı bankaların yerleşik banka üye işyerlerinde yaptığı harcamaların bankalar tarafından sınıflandırılarak nasıl muhasebeleştirileceği konusunda fikir vermektir.

II. Genel Olarak Kredi Kartı Sözleşmelerinde Bulunan Kavramlar

Mülkiyeti bir bankaya veya finansal bir kuruma ait olmakla birlikte, müşterilerin belli limitlerle yurtiçinde ve yurtdışında mal ve hizmet satın alabilmesini, nakit ödeme birimleri veya ATM'lerden nakit çekebilmesini sağlayan kartlara kredi kartı denmektedir (Yılmaz, 2000: 7).

Kart hamili açısından düşünecek olursak, kredi kartı, kart hamilinin banka hesabında para bulundurmadan, kendine önceden belirlenen limit dahilinde harcama yapma, yaptığı harcamayı geçerli bir faiz ile taksitlendirme veya ATM'lerden nakit avans çekebilme olanağı bulunan ödeme aracıdır (Koçbank A.Ş. 2003: 6).

Kredi kartı sözleşmeleri ile firma (üye işyeri) ve banka, gerçek/tüzel kişi ve banka arasındaki ticari ilişki hukuki nitelik kazanarak, sözleşme koşulları ortaya konulmaktadır. Firma, sözleşmede belirtilen işyeri veya işyerlerinde kart hamiline yapılan mal/hizmet satışları bedellerinin yine sözleşmede belirtilen kart çeşitleriyle ödenebileceği konusunda banka ile anlaşmaktadır. Yapılan anlaşmaya göre banka, firmaya kredi kartlarıyla yapılacak ödemeleri kabul edebilmesi için, işyeri veya işyerlerinde kullanması amacıyla imprinter ve/veya POS cihazı vermektedir. Firma POS veya imprinter cihazını kullanarak yapmış olduğu mal veya hizmet satışları karşılığında satış

belgesi (slip) düzenlemektedir. Söz konusu slip, imprinter cihazı kullanılarak 4 nüsha, POS cihazı kullanılarak 2 nüsha olarak düzenlenir ve kart hamili tarafından imzalanır (İçten vd., 2003: 104).

Kredi kartı sözleşmelerinde yer alan kavramları burada belirtmekte fayda vardır (<http://www.bkm.com.tr/sozluk.aspx> 17.09.2009).

Alacak Belgesi: Kart kullanılarak alınmış olan malın veya hizmetin iadesi veya yapılan işlemin iptali halinde üye işyeri tarafından düzenlenip, üye işyeri yetkililerince imzalanan belge.

Banka Kartı (Debit Card): Banka kartı doğrudan kart hamilinin mevduat hesabına bağlıdır. Bu hesaba şifre aracılığı ile ulaşılarak, Otomatik Vezne Makineleri (ATM) ve Satış Noktası Terminaleri'nden (POS) mal ve hizmet alma, para çekme ve sunulan diğer bankacılık hizmetlerini yerine getirmek amacıyla banka müşterilerine verilen karttır.

Imprinter: İşyerinin kredi kartı kabul ederken kullandığı ve kredi kartının ön yüzündeki kabartma bilgileri satış belgesi üzerine geçiren mekanik cihazdır.

Kart Çıkaran Kuruluş (Issuer): Sahip olduğu lisansa istinaden kart düzenleyip veren bankalar ve diğer kuruluşlardır.

Kart Hamili: Banka ve kart çıkartmaya yetkili kuruluş ile yaptıkları sözleşme dahilinde tarafına kart verilen kişidir.

Kartlı Sistem Kuruluşu: Kredi kartı veya banka kartı sistemini kuran ve bu sisteme göre kart çıkarma veya kart kabulü konusunda üye işyeri anlaşması yapma yetkisi veren kuruluşlardır.

Kredi Kartı: Bankalar ve çıkartmaya yetkili kuruluşların müşterilerine belirli limitler dahilinde açtıkları kredilerle, nakit kullanmaksızın mal ve hizmet alabilmeleri, nakit kredi çekebilmeleri için verdikleri ödeme aracıdır.

Nakit Ödeme Belgesi: Kredi kartı hamiline yapılan nakit ödemelerde düzenlenip kart hamili tarafından imzalanan belgedir.

Otomatik Vezne Makineleri (ATM): Kart hamillerinin banka ve kredi kartları aracılığıyla mevduat ve kredi kartı hesaplarına şifre aracılığı ile ulaşmalarını ve sunulan bankacılık hizmetlerini kullanmalarını sağlayan elektronik cihazlardır.

POS Cihazı: İşyerlerinin kredi / banka kartı kabul ederken kullandığı elektronik cihazdır. Bu cihaz kartın çipindeki bilgileri veya arka yüzündeki manyetik şerit bilgilerini elektronik olarak okur ve elektronik olarak yetki alıp işlemi tamamlar.

Provizyon (Otorizasyon): Kartın limitinin müsait olup olmadığı, kartın kayıp - çalıntı kaydının bulunup bulunmadığının tespiti amacıyla telefon ve / veya elektronik olarak yapılan işlemdir. Imprinter ile yapılan işlemlerde işyeri, bankanın kredi kartları provizyon servisini telefonla arayıp kart numarasını vererek işlem için onay talep eder. POS ve ATM cihazlarında ise kartın cihazdan geçirilmesi ile provizyon on-line olarak alınır.

Satış Belgesi: Kartla yapılan işlemlerle ilgili olarak üye işyeri tarafından düzenlenen, kart hamilinin işlemde doğan borcunu ve diğer bilgileri gösteren ve kart hamili tarafından imzalanan belgedir.

Şifre (PIN): Banka ve kredi kartlarında kart hamilinin hesabına ulaşmasını sağlayan nümerik değerlerdir. Kişiye özeldir. Kartın gerçek kart hamili tarafından kullanılıp kullanılmadığını belirler.

Üye İşyeri: Yaptığı sözleşme çerçevesinde banka kartı veya kredi kartı hamiline mal ve hizmet satmayı kabul eden gerçek veya tüzel kişidir.

Üye İşyeri Anlaşması Yapan Kuruluş (Acquirer): Kart kabulünü sağlamak amacıyla işyerleriyle anlaşma yapan bankalar ve diğer kuruluşlardır.

III. Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı

Türkiye’de kredi kartı uygulaması 1968 yılında Diners kart ile başlamış ve sınırlı bir kitleye hitap etmiştir. Yalnızca yurt içinde kullanılan bu kartla, sadece alışveriş yapılabilmekte ve kısa bir süre sonra borcun tamamı ödenmek zorunluydu (http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Mustafa%20Fedai%20%C3%87AVU%C5%9E/%C3%87AVU%C5%9E,%20Mustafa.pdf 17.09.2009). Türkiye’de gerçek anlamda kredi kartı olgusu 1980’li yıllarda başlamakla birlikte, sistemin gelişimi ve aktivite kazanması 1983 yılının sonlarındadır. 1983- 1988 yılları arasında kredi kartı sisteminde yer alan bankaların küçük ve az şubeli bankalar olması nedeni ile kredi kartı ve kullanıcı sayısı oldukça azdır. Fakat 2000 yılına kadar geçen kısa süre içerisinde, 1990 yılında bir milyon civarında olan kredi kartı sayısının on milyonu aştığı, 2000’li yıllarda ise 20 milyona yaklaştığı görülmektedir (http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Mustafa%20Fedai%20%C3%87AVU%C5%9E/%C3%87AVU%C5%9E,%20Mustafa.pdf 17.09.2009).

Günümüzde kredi kartı kullanım istatistiklerine bakacak olursak aşağıdaki tablolar karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1: *Kredi Kartı Sayıları (Bin)*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Visa	7.947	9.572	13.202	15.989	17.800	20.878	24.332
MasterCard	7.718	10.255	13.450	13.963	14.623	16.416	18.824
Diğer	40	35	28	25	9	39	236
Toplam	15.705	19.863	26.681	29.978	32.433	37.335	43.394

Kaynak: <http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx> (17.09.2009)

Tablo 1’de verilen kredi kartları sayıları incelendiğinde, bir önceki yıla göre Visa Card’ta, 2003 yılında %20.4, 2004 yılında %37.9, 2005 yılında %21.1, 2006 yılında %11.3, 2007 yılında %17.3 ve 2008 yılında %16.5 oranında artış olduğu, Master Card’ta ise 2003 yılında %32.9, 2004 yılında

%31.2, 2005 yılında %3.8, 2006 yılında %4.7, 2007 yılında %12.3 ve 2008 yılında %14,7 oranında artış gözlenmektedir.

Her iki kredi kartı türünde de yıllar itibariyle sürekli bir artış olmuştur. Visa Card'ta en fazla artış 2004 yılında gerçekleşmiş, 2007 ve 2008 yıllarında ise %17 civarındaki artış istikrarı devam etmiştir.

Master Card'ta en fazla artış 2003 ve 2004 yıllarında gerçekleşirken, 2005 ve 2006 yıllarında ciddi bir düşüş meydana gelmiş, fakat 2007 ve 2008 yıllarında kart sayısındaki yükseliş artarak devam etmiştir. Toplam kart sayısında, 2004 yılın %34.3 oranı ile en fazla artışın yaşandığı yıl olmuştur. 2006 yılında en az artışın gerçekleştiği yıl olmuş, artış istikrarı 2007 ve 2008 yıllarında devam etmiştir.

Tablo 2: Banka Kartı Sayıları (Bin)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Electron (Visa)	7.801	9.424	11.942	17.895	26.541	29.298	32.539
Plus (Visa)	50	45	39	0	0	0	0
Electron ve Plus (Visa)	3.080	3.613	3.058	3.525	0	0	117
Cirrus ve Maestro (MasterCard)	16.966	20.601	24.506	25.624	26.365	25.582	27.280
Özel Logolu Banka Kartı	7.157	5.879	3.536	1.197	557	628	614
Toplam	35.057	39.563	43.084	48.243	53.464	55.510	60.551

Kaynak: <http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx> (17.09.2009)

Tablo 2'deki banka kartı sayılarına bakıldığında, Electron Visa kartının çok yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu kartın yıllar itibariyle sayıları incelendiğinde, bir önceki yıla göre 2003 yılında %20.7, 2004 yılında %26.7, 2005 yılında %49.8, 2006 yılında %48.3, 2007 yılında %10.4 ve 2008 yılında %11.1 oranında artış olduğu tespit edilmiştir. Tüm yıllarda sürekli pozitif bir artış gerçekleşmiştir. En yüksek artış oranı 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleşmiş, 2007 yılında artış oranı %10 civarında gerçekleşmiş ve 2008 yılında da yaklaşık aynı oranda bir artış gerçekleşmiştir.

Master Card türü incelendiğinde ise, 2003 yılında %21.4, 2004 yılında %19.0, 2005 yılında %4.6, 2006 yılında %2.9, ve 2008 yılında %6.6 oranında artış olduğu 2007 yılında ise % 3 oranında bir azalış tespit edilmiştir. Master Card'larda en fazla artış 2003 yılında gerçekleşmiş 2005 ve 2006 yılında artış

oranında ciddi bir düşüş, 2007 yılında azalma gerçekleşmiş, fakat 2008 yılında tekrar bir artış meydana gelmiştir.

Özel Logolu Banka Kartları'nda ise, 2003 yılında %17.9, 2004 yılında %39.8, 2005 yılında %66.1, 2006 yılında %53.5 ve 2008 yılında %2.2 oranında, azalış, 2007 yılında ise %12.8 oranında bir artış meydana gelmiştir.

Genel olarak banka kredi kartı sayılarına bakıldığında Visa ve Master Card türlerinde yıllar itibariyle artış söz konusu iken, Özel Logolu Banka Kartları'nda ciddi bir azalış gerçekleşmiştir.

Tablo 3: Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alışveriş	596	788	1080	1.241	1.272	1.366	1.598
Nakit Avans	42	45	56,3	61	61	75	94
Toplam	638	833	1136	1.302	1.333	1.441	1.692
Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi kullanım cirosu (Turistlerin kullanımı dahil.) (Milyon TL)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alışveriş	22.567	36.064	59.035	78.042	99.082	128.787	166.725
Nakit Avans	3.046	4.270	6.653	8.452	10.077	14.000	19.824
Toplam	25.613	40.334	65.688	86.494	109.159	142.787	186.549
BKM üyesi bankaların ihraç ettikleri Visa/Master Card ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi ve yurtdışı Kullanım adetleri (Milyon)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alışveriş	594	787	1080	1.241	1.274	1.370	1.606
Nakit Avans	39	42,7	54	59	60	74	92
Toplam	633	829,7	1134	1.300	1.334	1.444	1.698
BKM üyesi bankaların ihraç ettikleri Visa/Master Card ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi ve yurtdışı kullanım cirosu (Milyon TL)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alışveriş	21.942	35.672	58.509	77.418	98.779	128.018	165.897
Nakit Avans	2.537	3.743	6.118	7.864	9.624	13.450	19.096
Toplam	24.479	39.415	64.627	85.281	108.403	141.468	184.993

Kaynak: <http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx> (17.09.2009)

Tablo 3'te sunulan kredi kartı işlem adet ve tutarlarına bakıldığında, Visa/Master Card ve diğer kredi kartlarının yurtiçi alışveriş kullanım adetlerinde (Turistlerin kullanımı dahil) bir önceki yıla göre, 2003 yılında %32.2, 2004 yılında %37.1, 2005 yılında %14.9, 2006 yılında %2.5, 2007 yılında %7.4 ve 2008 yılında %17.0 oranında artış olduğu tespit edilmiştir. Bu

dönemde en yüksek artış 2004 yılında gerçekleşmiş, 2006 yılında en az artışın olduğu yıl olmuş fakat 2007 yılından itibaren tekrar bir artış sürecine girilmiştir. Nakit Avans adetleri incelendiğinde, 2003 yılında %7.1, 2004 yılında %25.1, 2005 yılında %8.3, 2007 yılında %23.0 ve 2008 yılında %25.3 oranında artış olduğu, 2006 yılında ise bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Nakit Avans adedinde en yüksek artış 2004 ve 2008 yıllarında gerçekleşmiştir.

Visa/Master Card ve diğer kredi kartlarının yurtiçi alışveriş kullanım cirolarında (Turistlerin kullanımı dahil) bir önceki yıla göre, 2003 yılında %59.8, 2004 yılında %63.7, 2005 yılında %32.2, 2006 yılında %27.0, 2007 yılında %30.0 ve 2008 yılında %29.5 oranında artış olduğu tespit edilmiştir. En yüksek artış 2004 yılında gerçekleşmiş, 2005 ve sonrası yıllarda yaklaşık %30 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Visa/Master Card ve diğer kredi kartlarının yurtiçi nakit avans kullanım cirolarında (Turistlerin kullanımı dahil) bir önceki yıla göre, 2003 yılında %40.2, 2004 yılında %55.8, 2005 yılında %27.0, 2006 yılında %19.2, 2007 yılında %38.9 ve 2008 yılında %41.6 oranında artış olduğu tespit edilmiştir. Nakit avans kullanımında en yüksek artış, 2004 yılında gerçekleşmiş, 2005 ve 2006 yıllarında oranda bir azalma görünürken, 2007 ve 2008 yıllarında oranda tekrar bir artış meydana gelmiştir.

BKM üyesi bankaların ihraç ettikleri Visa/Master Card ve diğer kredi kartlarının yurtiçi ve yurtdışı alışveriş kullanım adetleri incelendiğinde, 2003 yılında %32.5, 2004 yılında %37.2, 2005 yılında %14.9, 2006 yılında %2.7, 2007 yılında %7.5 ve 2008 yılında %17.2 oranında artış olduğu, 2004 yılında diğer yıllara göre en fazla oranda artışın meydana geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca 2006 ve 2007 yılındaki artış oranının azalmış olmasına rağmen 2008 yılında tekrar artış yönünde ivme kazandığı görülmektedir. Nakit avans adetlerinde ise, 2003 yılında %9.5, 2004 yılında %26.5, 2005 yılında %9.3, 2006 yılında %1.7, 2007 yılında %23.3 ve 2008 yılında %24.3 oranında artış meydana geldiği görülmektedir. Nakit avans olarak en fazla işlem adedi 2004 yılında gerçekleşmiş ve 2007 ile 2008 yıllarında 2004 yılı artış oranına yakın işlem artışının meydana geldiği tespit edilmiştir.

BKM üyesi bankaların ihraç ettikleri Visa/Master Card ve diğer kredi kartlarının yurtiçi ve yurtdışı alışveriş kullanım cirolarına bakıldığında, 2003 yılında %62.6, 2004 yılında %64.0, 2005 yılında %32.3, 2006 yılında %27.6, 2007 yılında %29.6 ve 2008 yılında %29.6 oranında artış olmuştur. 2003 ve 2004 yıllarında %60'ın üzerinde artışlar meydana gelmişken, diğer yıllarda yaklaşık %30 oranında artış meydana gelmiştir. Nakit avans cirolarında ise, 2003 yılında %47.5, 2004 yılında %63.5, 2005 yılında %28.5, 2006 yılında %22.4, 2007 yılında %39.8 ve 2008 yılında %42.0 oranında artmıştır. Yıllar içerisinde en yüksek artış oranı 2004 yılına aittir. Artış oranlarında 2005 ve 2006 yıllarında azalma olmasına rağmen 2007 ve 2008 yıllarında yükselen bir artış ivmesi kazanıldığı tespit edilmiştir.

Genel olarak tablolar incelendiğinde, hem kullanım adedi olarak, hem de ciro olarak 2004 yılı en fazla artışın yaşandığı yıl olarak görünmektedir.

Artış oranlarında 2005 ve 2006 yıllarında düşük oranlarda artış olmasına rağmen 2007 ve 2008 yıllarında tekrar 2004 yılı oranlarına yaklaşık oranlarda artışların yaşandığı gözlemlenmiştir.

Tablo 4: *Kartlı Ödeme Sistemi Döviz Girdi Çıktısı*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Döviz Girdisi (Milyon USD)	1.261	1.373	1.663	2.077	1.935	2.845	3.463
Döviz Çıktısı (Milyon USD)	543	726	948	1.177	1.443	1.823	2.217

Kaynak: <http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx> (17.09.2009)

Tablo 4 incelendiğinde, kartlı ödeme sistemi ile sağlanan döviz girdisinde bir önceki yıla göre, 2003 yılında %8.9, 2004 yılında %21.2, 2005 yılında %24.9, 2007 yılında %47.0 ve 2008 yılında %21.7 oranında artış 2006 yılında ise %6.8 oranında bir azalış gerçekleşmiştir. Kartlı ödeme sistemi ile gerçekleşen döviz çıktısında, 2003 yılında %33.7, 2004 yılında %30.6, 2005 yılında %24.1, 2006 yılında %22.6, 2007 yılında %26.3 ve 2008 yılında %21.6 oranında artış olmuştur.

IV. Kredi Kartı Sisteminin İşleyişi

Kredi Kartı' sisteminin başlıca üç unsuru vardır; kredi kartı çıkaran kuruluş (banka veya diğer bir mali kuruluş), kredi kartı kullanan müşteri (kart sahibi), kredi kartını, satışlarında ödeme aracı olarak kabul eden işyerleri (anlaşmalı işyeri).

Kredi kartı kuruluşu bir banka ile sözleşme imzalamakta, ardından banka kredi kartı pazarlamasını yapmakta, sonra da kredi kartı hizmetlerinin nakdi yönünü kredi kartı sisteminin üç temel unsurunu da kendi müşterisi olduğundan, kredi kartı sahibi sözleşmeli satıcı ve kredi kartı kuruluşu arasındaki borç-alacak ilişkisini kendi bünyesi içinde nakitsiz virman yolu ile çözümlenmekte, böylelikle mümkün olduğunca faizsiz ya da düşük faizli mevduat yaratmaktadır.

Bankalar işyerleri ile üye işyeri sözleşmesi yaparak buralara POS cihazı ya da imprinter cihazlarını kurmaktadır. Kart hamili ödemesini kredi kartı ile yapması halinde kartı kasiyere vermekte, şayet ilgili işyerinde POS cihazı mevcutsa kartı cihazın manyetik bantlı kartın geçeceği noktasından, çipli kart kullanıyorsa, çipli kart ünitesinden kartın geçirilmesi suretiyle işlem yapılmaktadır. Söz konusu işyerinde imprinter varsa, bu takdirde harcama belgesi denilen slipi ve kartı cihazın üzerine yerleştirdikten sonra makinenin kolunu manüel olarak çekerek işlemi gerçekleştirmektedir. Bu işlemden sonra özellikle imprinter kullanılması durumunda ya da POS cihazından kartın bankası aranılarak manüel provizyon alınması gerektiği yolunda bir mesaj

çıkması durumunda telefonla otorizasyon alınması gerekmektedir. Kredi kartları ATM'den nakit para çekmek içinde kullanılabilir (Yılmaz, 2000: 101).

Burada konumuz açısından önemli olan kredi kartlarında takas işlemi ve de özellikle yurt dışında yapılan harcamalarda takas işlemlerinin nasıl yapıldığıdır. Kredi kartlarından doğan alacakların takasında, hem kredi kartını, hem de POS. cihazını veren kuruluşun Türkiye'de faaliyet göstermesi veya kredi kartını yada POS cihazını veren kuruluşlardan herhangi birisinin yurtdışında bulunması olmak üzere iki ayrı takaslaşma uygulaması olabilmektedir (Garanti Ödeme Sistemleri, 2006: 23)

Yurtdışı kredi kartı işlemleri ile yabancıların ülkemizde yaptıkları kredi kartı işlemlerine ilişkin hesaplaşma ise Visa ve Master Card bünyesinde bulunan takas sistemi aracılığı ile yapılmaktadır. Türk bankaların çıkardıkları kartlar ile yurt dışında yapılan alışveriş ve nakit çekimleri "incoming report" adı verilen belgelerle kartı veren bankaya gönderilmekte, yurtiçinde yabancı bankalara ilişkin yapılan harcamalar ise hangi bankanın üye işyerinde işlem yapılmışsa o banka tarafından Visa ya da Master Card'a "outgoing report" adı verilen belgelerle gönderilmektedir (Baydemir, 2004: 27).

Uluslararası düzeyde yapılan tüm işlemlerin takası uluslar arası kredi kartı kuruluşlarında yapılmaktadır. Visa'nın hesaplaşma bankası Midland Bank, MasterCard'ın hesaplaşma bankası Chase Manhattan'dır. Hesaplaşma raporları ile diğer ülkede bulunan kart çıkaran banka , kart taşıyanın harcama tutarı kadar, hesaplaşma bankasına virman emri verir. Üye işyeri ile anlaşmalı banka, belirli bir komisyon düşüldükten sonra kalan tutarı tahsil eder (Yılmaz, 2000: 104).

V. Bankaların Yurtdışı Kredi Kartı İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Ülkemizde faaliyet gösteren tüm bankalarda kullanılmak ve bunların arasında muhasebe kayıtları ve raporlama açısından tekdüzeni sağlamak üzere hazırlanan "Tekdüzen Hesap Planı" 01.01.1986 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuştur. Ancak bu planın yetersizliği nedeniyle yeni "Hesap Planı" 01.01.1995 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır (Sevilengül, 2001: 14). Bu uygulamaya gidilmesinin bir başka nedeni de halen bankalardan istenilen, istatistik amaçlı bilgilerin mümkün olduğu kadar doğrudan ve sağlıklı olarak THP'den alınmasını sağlamaktır. (Altuğ vd., 1991: 76). Çeşitli başlıklar altında uygulanacak örnekler bu Tekdüzen Hesap Planı doğrultusunda gerçekleştirilecektir.

Bankaların yurtdışında kredi kartı işlemlerinin muhasebeleştirilmesi çeşitli örnekler vererek tüm yönleriyle incelenmeye çalışılacaktır.

A. Yurtdışı ATM'den Nakit Avans Çekimi

Yurtdışından nakit avans çekimi iki farklı şekilde gerçekleştirilebilir. Bunlardan birincisi bankanın kredi kartı müşterisi yurt dışında bulunan aynı

bankanın herhangi bir ATM'sinden nakit avans çekebilir. İkincisi ise, yabancı bir bankaya ait ATM'den nakit avans çekmek şeklinde gerçekleşebilir.

Örnek 1: X Bankasının kredi kartı müşterisi yurt dışında aynı bankanın kendisine ait ATM'sinden 250 € nakit avans çekmiştir. Bu durumda X bankasının yapması gereken kayıtlar,

a) Kart Merkezi Şubesinin takas günü yapılması gereken kayıt,

117 KISA VADELİ AÇIK KREDİLER-Y.P. 11721 BİREYSEL KREDİ KARTLARI 117211 TAKSİTSİZ 117211.XXX KREDİ KARTI RİSKİ-EURO	250,00	
281 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR-Y.P 28103 TAKAS HESABI 28103.XXX YURTDIŞI TAKAS HESABI-EURO		250,00
Yurtdışı Şubeden ATM Nakit Çekim		

b) Takasın Swift ile ödenmesi durumunda yapılması gereken kayıt,

281 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR-Y.P 28103 TAKAS HESABI 28103.XXX YURTDIŞI TAKAS HESABI-EURO	250,00	
025 YURTDIŞI BANKALAR-Y.P. 025.XXX MUHABİR HESAP		250,00
Muhabir banka aracılığıyla takasın gerçekleşmesi		

Örnek 2: X Bankasının kredi kartı müşterisi yabancı bir banka olan Y bankasına ait ATM'den 500 € tutarın nakit avans çekmiştir. Nakit avansın çekildiği tarihte T.C. Merkez Bankası nezdinde ki Efektif kur 1€=1,5000'dır. Hesap kesim tarihindeki kur ise 1€=1,4800 olarak gerçekleşmiştir.

a) X Bankasının işlemin gerçekleştiği tarihteki muhasebe kaydı,

291 ŞUBELER CARİ HESABI Y.P. 291.XXX ŞUBELER CARİ HESABI-EURO	500,00	
281 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR-Y.P 28103 TAKAS HESABI 28103.XXX YURTDIŞI TAKAS HESABI-EURO		500,00
Yurtdışı yabancı şubeden ATM nakit çekim		

b) Bu kayıttan sonra yapılması gereken TL cinsinde olacaktır. Ayrıca yurtdışında yapılan bu tür işlemlerden binde 1 oranında kambiyo muameleleri vergisi kesilmektedir.

116 KISA VADELİ AÇIK KREDİLER-T.P. 11621 BİREYSEL KREDİ KARTLARI 116211 TAKSİTSİZ 116211.XXX KREDİ KARTI RİSKİ	750,75	
290 ŞUBELER CARİ HESABI-T.P. 290.XXX ŞUBESİ CARİ HESABI		750,00
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRM.-T.P. 380006 KAMBİYO MUAMELELERİ VERGİSİ		0,75
Yurtdışı nakit çekim		

$$500,00 * 1,5000 = 750,00$$

$$750,00 * 0,001 = 0,75$$

c) İşlem tutarı ekstreye yansıtıldığında kurdaki negatif fark 861 KAMBİYO ZARARLARI aksi durumda ise 771 KAMBİYO KARLARI hesabına aktarılacaktır. Ayrıca pozitif farktan oluşan kambiyo karı üzerinden Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) kesilecektir. Bu örnekte negatif fark olduğu için,

861 KAMBİYO ZARARLARI-Y.P. 86100 ARBİTRAJ ZARARLARI	10,00	
116 KISA VADELİ AÇIK KREDİLER 11621 BİREYSEL KREDİ KARTLARI 116211 TAKSİTSİZ 116211.XXX KREDİ KARTI RİSKİ		10,00
Arbitrajdan oluşan kambiyo zararı dolayısıyla		

$$1,5000 - 1,4800 = 0,0200 * 500 \text{ €} = 10 \text{ TL}$$

B. Yurtdışı Alışveriş İşlemi

Yurtdışındaki yabancı bir bankanın kredi kartı müşterisinin yurt içinde bir bankaya ait POS cihazını kullanmak suretiyle alışveriş yapması durumunda ortaya çıkabilecek borç-alacak ilişkisini bu başlık atındaki örneklerle incelenecektir. Ancak burada alışveriş işlemleri için banka ile üye işyeri arasında gerçekleşen iki farklı anlaşma sistematüğinden bahsetmek gerekmektedir. Birinci sisteme göre üye işyeri banka ile yapılan anlaşma gereği kredi karı ile elde ettiği gelirin bedelini anlaşılan gün kadar bekledikten sonra banka tarafından cari hesabına aktarmaktadır. Bu sayede bankaya herhangi bir komisyon ödememektedir. Banka ise işlem tutarını belirli bir süre elde tuttuğu için parayı değerlendirerek paranın zaman zaman değerinden gelir elde etmektedir. Bu

sisteme blokeli sistem denilebilir. İkinci sistemde ise üye işyeri işlem tutarının anında cari hesabına geçirilmesini talep etmekte bunun karşılığı olarak işlem tutarı üzerinden anlaşma oranında bankaya bir komisyon ödemektedir. Bu durumda da banka komisyon geliri elde etmektedir. Aşağıda verilen örneklerde bankanın üye işyeri ile bloke sistemle çalıştığı varsayılmıştır.

Örnek 3: Yurtdışında bulunan Y Bankası kredi kartı müşterisi X Bankasının yerleşik olduğu ülkeye tatile gelmiştir. Tatilde kaldığı Z Otelinin ücreti olan 1.500-TL'yi tek çekimde Y Bankasına ait kredi kartından, X Bankasının POS cihazından geçirmek suretiyle ödemiştir. Bu durumda X Bankasının yapması gereken muhasebe kayıtları,

a) İşlemin yapıldığı gün yapılması gereken muhasebe kaydı

281 BORÇLU GEÇİCİ HESAPLAR-Y.P. 28103 TAKAS HESABI	1.500,00	
390 MUHTELİF BORÇLAR-T.P. 39090 KREDİ KARTI ÖDEMELERİNDEN 390901 DİĞER 390901.XXX ÜYE İŞYERİ BLOKESİ Yurtdışı kredi kartı ile üye işyeri işlemi		1.500,00

b) Üye işyeri olan Z Oteli ile anlaşma yaptıkları ödeme gününde (valör) X Bankası Kart Merkezi Şubesi tarafından yapılması gereken muhasebe kaydı,

390 MUHTELİF BORÇLAR-T.P. 39090 KREDİ KARTI ÖDEMELERİNDEN 390901 DİĞER 390901.XXX ÜYE İŞYERİ BLOKESİ	1.500,00	
290 ŞUBELER CARİ HESABI-T.P. 290.XXX Z OTELİ CARİ HESABI İşlem tutarının üye işyeri bloke hesabına aktarılması		1.500,00

c) İşlem Tutarının Z Otelinin bloke hesabından çıkarılıp cari hesabına aktarılması

290 ŞUBELER CARİ HESABI-T.P. 290.XXX Z OTELİ CARİ HESABI	1.500,00	
304.XXX Z OTELİ HESABI		1.500,00
bloke paranın üye işyeri hesabına aktarılması		

İşyeri ile anlaşma gereği blokeli değil; komisyonlu çalışılıyorsa, ilgili komisyon 760-BANKACILIK HİZMET GELİRLERİ HESABINA ve gelir üzerinden %5 BSMV hesaplanarak 380- ÖDENECEK BSMV hesaplarına Alacak olarak kaydedilecektir.

VI. Sonuç

Bankaların kredi kartı işlemlerini işlemin gerçekleştiği yerlere göre sınıflandırdığımızda yurtiçi ve yurt dışı kredi kartı işlemleri olarak ikiye ayırmak mümkündür. Yurtdışı kredi kartlarının muhasebeleştirilmesi bankalar açısından büyük önem arz eden muhasebe konularında birini oluşturmaktadır. Kredi kartı sisteminin işleyişinin karmaşıklığı düşünüldüğünde bu konunun önemini ortaya çıkmaktadır. Özellikle son dönemlerde belirli bir gelir seviyesine sahip insanların seyahat sayısındaki artışlar göz önüne alındığında globalleşen dünya tek bir pazar haline gelmektedir. İnsanlar gelişen ve değişen bu dünyada mal ve hizmet satın almalarını kolay ve güvenilir olması sebebiyle büyük oranda kredi kartları ile yapmaktadırlar.

Ülkeler ve bu ülkelerdeki bankalar nezdinde kredi kartlarının gelirlerinin sağlıklı bir şekilde birbirlerine aktarımı büyük ölçüde kendi kayıtlarının denetimi ile sağlanması yapılabilecek bir durum arz etmektedir. Bu anlamda çalışmamızın konusunu yurtdışı kredi kartı kullanımının muhasebeleştirilmesi konusu oluşturmuştur.

Bu çalışma ile bankaların, Bankacılık Tekdüzen Hesap Planı doğrultusunda kredi kartı işlemlerinden kaynaklanan muhasebe kayıtlarını nasıl yapmaları gerektiği konusundaki genel bir fikir vermek ve katkı sağlamaktır. Yerleşik bankaların kendi kredi kartları ile yurtdışında yapılan işlemlerin ve yurtdışındaki yabancı bankaların, bankanın faaliyet gösterdiği ülkedeki üye işyerlerinden yapmış oldukları işlemlerle ilgili örnekler verilerek konu ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Kaynaklar

- Altuğ Osman - Ünkaya Gülümser; Banka İşlemleri Ve Muhasebesi, İstanbul, 1991
- Baydemir Mehmet; Her Yönüyle Kredi Kartları, Ms Destek Smmm Ltd. Sti., İstanbul, 2004
- Evans David S.; The Growth And Diffusion Of Credit Cards İn Society, Payment Card Economics Review, Vol. 2, 2004
- Garanti Ödeme Sistemleri Fraud&Security, Eğitim Dökümanları, Temmuz 2006
- İçten Neslihan - Kalaycı Serkan; Kredi Kartları (Plastik Para) İle Yapılan Satış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi, Maliye Postası, Yıl:25, Sayı: 558, Aralık 2003
- Koçbank A.Ş.; Kredi Kartları Eğitim Kitapçığı, İstanbul, 2003
- Sevilengül Orhan; Banka Muhasebesi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001
- Yılmaz Eyüp; Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması Ve Ekonomik Etkileri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2000

İnternet Erişimli Kaynaklar

<http://www.bkm.com.tr/sozluk.aspx>

<http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx>

http://www.haberkonya.com/haber/3412/Iste_Turkiyede_kredi_karti_kullanim_orani.html

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Mustafa%20Fedai%20%C3%87AVU%C5%9E/%C3%87AVU%C5%9E,%20Mustafa.pdf